

Дерев'янку С. П. «Синдром самозванця» та «синдром Білого Кролика» як прояви професійного неблагополуччя. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології*: тези доп. Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 25.02.2022 р.) / за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 61 – 63.

УДК: 159.944
Дерев'янку С. П.
канд. психол. наук,
доцент кафедри загальної, вікової
та соціальної психології
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

«СИНДРОМ САМОЗВАНЦЯ» ТА «СИНДРОМ БІЛОГО КРОЛИКА» ЯК ПРОЯВИ ПРОФЕСІЙНОГО НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ

Проблема професійного благополуччя / неблагополуччя тісно пов'язана з загальною проблематикою особистісного благополуччя людини. На сьогодні зазначена тема є досить розробленою в психології – у більшості робіт учених професійне благополуччя визначається переважно як стан оптимального позитивного функціонування людини у контексті її професійної діяльності (Березовська Р., Болотнікова І., Пахоль Б. та ін.) [1-3]. При цьому професійне неблагополуччя розглядається науковцями у контексті нерезультативної професійної діяльності фахівців. Вчені зазначають, що професійне неблагополуччя може виявлятися як в емоційній сфері фахівця (негативне емоційне самопочуття), так і у поведінковій (неадаптивна поведінка), когнітивній (негативна оцінка власних професійних можливостей), сферах [2, с. 34]. З нашої точки зору вивчення когнітивної складової професійного неблагополуччя фахівця буде сприяти усуненню виявів професійного неблагополуччя в інших сферах (емоційній, поведінковій) перш за все через усвідомлення несприятливих обставин власної професійної діяльності.

З цією метою нами було проведено дослідження, спрямоване на вивчення психологічних синдромів («синдром самозванця», «синдром Білого Кролика»), які у різній ступені свого прояву супроводжують виконання будь-якої професійної діяльності. При цьому ми притримувалися думки, що зазначені психологічні синдроми тісно пов'язані з когнітивними особливостями фахівця – перш за все з оцінкою своїх професійних прагнень та життєвими умовами їх реалізації.

Слід зазначити, що «синдром самозванця» є досить актуальною проблемою у сучасній психології – синдром визначається як психологічне явище, при якому людина має сумніви щодо своїх здібностей та реальності власних професійних досягнень; це явище заважає людині досягати професійного успіху [4]. Дослідження синдрому було започатковано у роботах П. Кленс, коли у успішних жінок було виявлено суттєві переживання сумніву стосовно власних здібностей та вдачі.

Основні симптоми «синдрому самозванця»:

- нездатність визнавати свій успіх як результат кропіткої праці, реалізації власних здібностей та вмінь;
- сильне переживання своєї невідповідності посаді, яка займається;
- уникнення будь-якого схвалення власної роботи з боку інших;
- при наявності власних успіхів – переживання почуття провини щодо відсутності допомогти іншим також досягнути високих результатів;
- інтернальність [5].

«Синдром Білого Кролика» мало вивчений у сучасній літературі, частіше цей феномен розглядається науковцями як ургентна залежність й вивчається ними у контексті неадаптивної поведінки [6]. Назва синдрому походить від ім'я літературного героя казки Л. Керролла «Аліса у Країні Чудес». Основний психологічний зміст «синдрому Білого Кролика» полягає у сильних емоційних переживаннях стосовно хронічної нестачі часу, прагненні спланувати та встигнути виконати всі заплановані справи.

Загальні симптоми «синдрому Білого Кролика»:

- прагнення одночасно планувати та виконувати якомога більше справ;
- страх не стигнути виконати заплановані справи;
- переживання гострої тривоги внаслідок невчасного виконання запланованої справи;
- послаблення прагнення займатися та насолоджуватися улюбленими справами, мати хобі;
- трудоголізм;
- сильний страх запізнитися на зустріч або важливий захід [7].

З метою вивчення проявів «синдрому самозванця» та «синдрому Білого Кролика» у сучасних фахівців нами було проведене анкетування, у якому прийняли участь 138 осіб – мешканці м. Чернігова, представники педагогічних професій (переважно вихователі, вчителі та викладачі – 80 %), середній вік 27,6 років, більшою мірою жінки (85 %).

Анкета містила 20 питань, спрямованих на різнопланову оцінку респондентами свого прагнення до досягнення професійного успіху, реалізації своїх здібностей; власних можливостей щодо організації часу та виконання важливих справ.

Дані анкетування показали, що сучасні молоді фахівці прагнуть уникати презентації своїх професійних досягнень серед інших колег (42 % всіх опитаних); можуть звинувачувати інших у своїх невдачах при виконанні важливих справ (46 %); досить часто відчують невпевненість при виконанні важливої справи (63 %).

Також результати анкетування показали, що у переважної кількості респондентів суттєво виявляються основні ознаки «синдрому Білого Кролика»: сучасні фахівці-гуманітарії прагнуть завжди виконувати заплановану роботу у чітко встановлені терміни (76 % всіх респондентів); вони завжди намагаються ретельно спланувати всі свої справи (78 %) та переживають гострі неприємні емоції, коли відчують, що не встигають зробити все, що запланували (82 %).

Отже, у досліджуваних фахівців-педагогів та вихователів значною мірою виявляються наріжні ознаки «синдрому Білого Кролика» та у меншій ступені «синдрому самозванця». Кожний з психологічних синдромів супроводжується

переживанням негативних емоцій – тривогою та страхом щодо вчасного виконання справ; невпевненістю виконати поставлені завдання якісно та вміло. Усвідомлення цих негативних емоцій та переживань сприятиме когнітивній переоцінці своїх можливостей і одночасно може позитивно вплинути на формування більш адаптивної поведінки.

Перспективи подальших досліджень можуть полягати у вивченні проявів «синдрому самозванця» та «синдрому Білого Кролика» залежно від професії та стажу професійної діяльності сучасного фахівця.

Список використаних джерел

1. Березовская Р. Профессиональное благополучие: проблемы и перспективы психологических исследований. *Психологические исследования*. 2016. № 45. – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/num/2016v9n45/1232-berezovskaya45.html>

2. Болотнікова І. В. Професійне благополуччя і життєстійкість як фактори професійного здоров'я. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я: Матеріали IV Всеукр. науково-практ. конф. (м. Вінниця, 22 листопада 2019 р.) / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця. 2019. С. 33 – 35.*

3. Pakhol V. Professional well-being an overview of key concepts and scientific research of the phenomenon. *Український психологічний журнал*. 2017. № 2. С. 107 – 110.

4. Jaremka L. M. with coauthors. Common academic experiences no one talks about: repeated rejection, impostor syndrome, and burnout. *Perspectives on psychological science*. 2020. Vol. 15. P. 519 – 543.

5. Булгакова Л. И. «Синдром самозванца»: история возникновения термина, основные концепции и их трансформация. *Психология и психотерапия семьи*. № 3. 2018. С. 30 – 37.

6. Гороя А. Ю. Ургентная зависимость как ответ на феномен нехватки времени в постмодернистском мире. *Практическая медицина*. 2017. Т. 2. № 1. С. 26 – 27.

7. Lowell D., Lutter. M. D. White Rabbit Revisited-Multitasking. *Foot Ankle International*, 2007. Vol. 28. P. 663 – 664.